
Ereignis a smrtelní

Ladislav Benyovszky

Dějinně (Geschichte) vzato žije dnes člověk v době konce prvního počátku (erste Anfang). To znamená, že bytí se člověka týká jako skutečnost a jednání a myšlení a veškerá tvorba člověka je tudíž uskutečňována za předchůdného rozumění tomu, co bylo, jest a bude (Ereignis) jako skutečnosti (Wirklichkeit). Bytí-ve-světě (In-der-Welt-sein) má povahu pouhého sebezpotvrzování skutečnosti a pouhé sebezpotvrzování, ať už trvá jakkoli dlouho, není ničím jiným než koncem.² Konec prvního počátku však v sobě vnitřně významově nese obrat (Kehre) spočívající v možnosti (Entscheidung) explicitně či implicitně rozumět lidství nikoli od zmíněného uskutečňování (se) skutečného, nýbrž z toho, že člověk je v bezprostřední vazbě „k“ bytí, jež jsoucí „opustilo“ (Seinsverlassenheit), „k“ bytí jako bytí. Toto bytostné určení člověka, že totiž je ten, koho se „týká“ (Angang) Ereignis, přináší k výrazu Heidegger, když jako „definiční“ termín pro člověka zavádí určení „smrtelný“ (Sterbliche). Proč však právě „smrtelný“?

Určení „smrtelný“ je míněno jako opozitum k tradičnímu určení „živočich“ (ZOOON, animal). Tak je určení užíváno v „Dopisu o humanismu“³), v přednášce „Věc“⁴) či v přednášce „Bauen Wohnen Denken“⁵), a je tak užíváno proto, že animal rationale je určením předběžně a často nekontrolovaně již rozumějícím člověku od metafyzické představy života, vzniklé na základě koncepce FYSIS a jsoucnosti jsoucího.⁶)V opozici k určení animal odkazuje jako k tomu, odkud je významově srozumitelný, Heideggerův termín „smrtelný“ (Sterbliche) ke smrti. Základní vymezení bytnosti člověka proto zní: „být schopen smrti jako smrti“.⁷)

Podle toho, co bylo právě uvedeno, je bytostným určením člověka to, že „může zemřít“, je „schopen smrti jako smrti“. „Zemřít“, „být schopen smrti jako smrti“, však pochopitelně neznamená u Heideggera to, že bychom měli pochopit člověka v jeho lidství právě tehdy, když uvážíme, že „zemře“, že jeho pobývání na této zemi jednou skončí.⁸) „Být schopen smrti jako smrti“ platí za to „odkud“ jako ze základního významového horizontu máme člověka v jeho lidství myslet, znamená něco jiného. Co to znamená nahlédneme, uvážíme-li, co podle Heideggera míní určení „smrt“ (Tod) a co znamená určení „být schopen (smrti)“.

„Být schopen smrti jako smrti“ naprosto neznamená nějakou schopnost ukončení pozemské existence. „Být schopen“, „moci (zemřít)“, míní bezprostřední vazbu. Aby tuto bezprostřednost akcentoval, užívá Heidegger v této souvislosti titul „Bezug“⁹) myšlený v opozici k titulu „Verhältnis“ (vztah), k titulu zahrnujícímu rys chování a tedy vzájemného zprostředkování. „Být schopen“ (vermögen) míní „bezprostřední vazbu na ...“ (Bezug). Smysl a povahu této bezprostřední vazby pak Heidegger usiluje konkrétněji zachytit postupně se při promyšlení problematiky měnícími určeními. V přednášce „Co je metafyzika“ jde o určení „Hineingehaltenheit“, mínící fakt „zadrženosti v ...“¹⁰) od doby „Beiträge“ (1936) získává prioritu určení „týkat se ...“ (angangen) a „dotyk“ (Angang),¹¹) příp. „pokyn“ (Wink),¹²) aby autorovo úsilí po konkretizaci dospělo v Zeit und Sein (1962) k určení člověka jako toho, kdo „stojí v nitru dotyku“ (innestehend im Angang). „Být schopen“ (smrti jako smrti) nemíní možnost ukončit pozemskou existenci, míní člověka konstituujícího kompetenci spočívající v tom, že „jest“ ve smyslu „stojí v nitru dotyku“, tzn. ať už chce či nechce, „týká se ho“.

Co se však člověka „týká“? To, čeho je „schopen“, to, co se ho „týká“, je podle uvedeného Heideggerova určení „smrt“, a to „smrt (právě) jako smrt“ (Tod als Tod). Co je tím míněno? Heidegger odpovídá krátce: „Schrána nic(u)“ (Schrein des Nichts).¹³) Slovo „schrána“ zde apeluje na to, že „smrt“ je ono „nic“ (Nichts) „vystupující“ v samostatné, svébytné, takřkajíc „čisté“ podobě. Dodatek „(právě) jako smrt“ pak chce vyjádřit, že ona „schrána“, tzn. „nic“, se člověka „týká“ právě jako toto „nic“, v jemu vlastním „statutu“, způsobu, jak se člověka může týkat, tzn. v (jeho) „nicování“ (Nichtung). K tomuto určení směřuje vymezení (Das Ding), že je tím, „co v žádném ohledu není nikdy ničím jsoucím, co však bytuje (west), dokonce jako tajemství (Geheimnis) bytí samého“.¹⁴) Určení „smrtelný“ (Sterbliche) o člověku říká: člověk „je“ tím, kdo (ať už chce či nechce) stojí v nitru dotyku s „nic“. Člověk je ten, koho se „týká“ (kdo má smysl pro ...) nic v jeho nicování.

Vidíme-li, že základní smysl určení „smrtelní“, resp. „smrtelný“ je to, co bylo právě uvedeno, snadno nahlédneme, že nestojíme ohledně tohoto určení před ničím jiným, než před jen jiným terminologickým vyjádřením Heideggerova vymezení (lidského) pobytu v ještě fundamentálně-ontologické přednášce „Co je metafyzika?“. Toto vymezení zní: „Pobyt je zadržení v nic.“¹⁵) Aby však toto vymezení i význam určení „smrtelný“ vystoupily v přiměřeném významu a nikoli jen jako nějaká svévole a snad i pohoršlivá podivnost, je zapotřebí pochopit, co se v něm míní oním „nic“, resp.

„nic“ v jeho „nicování“. Pro základní představu se obrátíme právě ke zmíněné přednášce, neboť v ní učinil Heidegger první ze svých pokusů vysvětlit, co tímto vyjádřením míní.

Základním určením, kterým je bytování nic, nicování (Nichtung), terminologicky fixováno a ontologicky interpretováno v přednášce *Co je metafyzika?*, je výraz „abweisende Verweisung“, výraz, který vzhledem k jeho smyslu terminologicky vzato ne zcela přiměřeně tlumočím jako „odvracející přívrat“.16) Určení odkazuje ke specifické diferenciaci konkrétnosti a jsoucnosti jsoucna17) a k jejich následné vzájemné rotaci co do zjevnosti a skrytosti, k rotaci, jež jako taková je fenomenálně uchopitelná jen svébytnou zkušeností, úzkostí (Angst),18) a je tak jejím ontologickým smyslem. Tato rotace (a tedy úzkost) je předpokladem vyvstání každého jsoucna jakožto jsoucna, následně pak umožňujícím předpokladem každého lidského vztahu ke jsoucnu pobytového či nepobytového charakteru.

Tento zatím jen předběžně souhrnným způsobem uchopený ontologický smysl úzkosti „definičním“ způsobem vyjadřuje následující vymezení: Tento (od jsoucna v konkrétnosti) celku odvracející přívratu k (co do konkrétnosti) nivelizovanému celku jsoucna jako který nic v úzkosti obkličuje pobyt, je bytování nic: nicování.19) Ve vymezení vystupující výraz „abweisende Verweisung“ je ontologickým (existenciální určením) uchopením jako úzkost (existenciální určením) se dostavujícího „prožitku“ (naladění)20) „obkličujícího tísňení“.21) Tím je apelováno na charakteristický fakt pro prožívání úzkosti, totiž že vůči nám celek jsoucího nevystupuje ve své konkrétní věcně obsažné typice a v tomto smyslu se od nás (jako tato konkrétní typika, „soucno pro sebe“) odvrací (Abweisung).22)

Jsmeli dbalí všeobecně fenomenologického pokynu nechat své téma vůči sobě vyvstat v jeho samodanosti, „nic nepřidávat a nic neubírat“,23) snadno nahlédneme, že toto odvrácení celku jsoucna v jeho konkrétnosti (das Seiende für sich) není něco, co by se dělo nějak jaksí „samostatně“, aby snad „pak“ nějak následně nastala úzkost,24) nýbrž děje se právě jako (děje se „v jednotě s“ - „in eins mit“25)) ono prožívané obkličující tísňení26), a v tomto smyslu jako „tlak“ (nevystupování konkrétnosti dějící se jako tlak) prožívaný v orientaci vycházející z celku jsoucna, tzn. prožívaný jako vycházející z celku jsoucna.27) Odvrat (Abweisung) konkrétnosti jsoucna se v úzkosti děje jako „obkličující tlak“ (soucna) - jako přívrat (Verweisung).

Jsmeli však dostatečně pozorní vůči prožitku úzkosti, „spoluvykonáváme-li ji“, jsme s to zhlédnout další specifikační rys: „Odvrat konkrétnosti jsoucna žitý jako jeho obkličující tlak“ ontologicky specifikující úzkost není zároveň v úzkosti „přítomen“ nějak „bezprostředně“, jako nějaká „neurčitost“ ve smyslu naléhání nějaké neurčité, nicméně látky (hylé), na nás.28) Je naopak žit jen „zprostředkovaně“, sice jako razantní prožitek sebe (Selbst) jako „obkličujícím způsobem tísňeného“. Prožitek úzkosti je vždy prožitkem charakteru „je mi“ (úzko).29)

Vzhledem k tomu však, že v úzkosti dochází k prožitku, „obkličujícího tísňení“ po způsobu prožitku „sebe jako obkličujícím způsobem tísňeného“ přičemž „já sám“ (Selbst) se zároveň prožívám jen jakožto ten, kdo je „obkličujícím způsobem tísňen“, a ne snad nějak jinak či obsažněji;30) ono „obkličující tísňení“ není ničím (vůči mně) spočívajícím, žádnou neurčitostí, nýbrž bytostně neurčitelností,31) která potud a proto může být oslovena jakožto nic.

Jako tato „neurčitelnost“ - protože jen jako vyvstání obkličujícím způsobem tísňeného vyvstávající přívrat jsoucnosti jsoucna odvratem konkrétnosti jsoucna - odhaluje se v úzkosti konečně nic v pravé vazebné významnosti: bezprostředně neuchopitelné (nepředmětné) „na základě čeho“ (Grund) vyvstávám jako „obkličujícím způsobem tísňen“ a potud jako jsoucí, na základě kteréžto difference vyvstává ovšem též ona (v úzkosti) odvrácená konkrétnost celku (soucna) jakožto právě jsoucí. Nicování se odhaluje jako samo vyvstání (extasis) jsoucna jakožto jsoucna, vyvstání (soucna jakožto jsoucna) podávající se vůči jsoucímu jakožto jiné (Andere),32) odhaluje se jako konstituce jsoucna jakožto jsoucna, která se vůči tomuto svému konstituentu - jsoucímu jsoucnu - jako jiné (schlechthin Andere) odtahuje do skrytosti. To, co se děje (nicuje) jako „nic“, je vůči svému konstituentu do skrytosti sebe odtahující konstituce významnosti „jest“: „V jasné noci nic úzkosti vyvstává teprve původní zřejmost jsoucna jako taková: že (daß) je jsoucí - a ne nic.“33) Tuto úzkost jako odvracející přívrat se dějící a do skrytosti se odtahující konstituci významnosti, „že jsoucí jest - a ne nic“, nazývá Heidegger nicováním čili „od jsoucna zakoušeným bytím“.

„Nic“ v „jeho“ „nicování“ je podle Heideggerovy analýzy bezprostředně (empiricky) neuchopitelné „na základě čeho“ (Grund) v situaci úzkosti vyvstává pobyt jako „obkličujícím způsobem tísňen“ a potud jako „souce“, na základě kteréžto difference vyvstává ovšem též onen (v úzkosti odvrácený) celek jsoucího právě jakožto jsoucí. Právě proto, že jde o jisté nikoli jako empiricky uchopitelný předmět vystupující „dění“ (Geschehen), volí Heidegger určením „nic“, resp. - akcentujíc jeho charakter „dění“ - „nicování“ (Nichtung). Právě proto, že jeho primárním smyslem je to, že je konstituentem oné významnosti „jest“ kterou naopak všichni zakoušíme - je tím, „na základě čeho“, a díky čemu má pro nás „jest“ vůbec smysl, nazývá jej „tajemstvím“ (Geheimnis) bytí samého, tím, „co v žádném ohledu není nikdy ničím jsoucím, co však bytuje a dokonce jako „tajemství“ bytí samého“.34) V přednášce „Co je metafyzika?“ samé tento základní smysl vyjadřuje též obrazem „zářné noci“ (helle Nacht).35)

Všimněte si, jaký je „statut“ této Heideggerem poprvé nahlédnuté dějící se vnitřní významové konstituce toho, co předchozí filozofování má vždy za co do skladby neanalyzovatelnou elementaritu („jest“, „pozice“, „klad“). Jde o „cosi“, co „je“ tak, že ono samo není sice ve smyslu něčeho empiricky se vyskytujícího, je však „nutné“, „je předpokladem“ proto, že jeho „opak“ je pro nás empiricky přístupný. Protože v předchozí filosofické tradici není žádný termín, který by tento podivuhodný statut vyjadřoval, naplňuje Heidegger tímto filozofickým významem slovo, které doposud filozofickým

termínem nebylo, ve svém každodenním užití však právě tento statut míní, slovo „Lichtung“ - paseka, světlina.³⁶) To, co se člověka „týká“ (Angang) je „světlna“ (Lichtung) bytí (Sein). Určení „smrtelný“ chce říci, že člověk je ten, kdo stojí ve světlině bytí (Lichtung des Seins).

Jsou zde ovšem i další pojmové identifikace. Protože „Nichtung“, jež má pro smrtelného smysl, není ničím jiným než „Lichtung“, a protože jde vlastně o „cosi“, co empiricky vzato „je“ jen výše přiblíženým podivuhodným způsobem faktu, že je nám přístupno (jen) cosi jiného než ono, totiž bytí,³⁷) je „světlna“ (Lichtung) tím, co umožňuje pravdivě či nepravdivě se k tomu, co jest, vztahovat a pravdivě či nepravdivě se o něm vyjadřovat. V tomto smyslu je základem pro veškerou možnost pravdivosti, pravdou ve smyslu pravdivost výpovědi a poznávání zakládající a umožňující přístupnosti, neskrýlosti (ALETHEIA) všeho toho, co jest - „Wahrheit“.³⁸) Podle této Heideggerovy pojmové identifikace to, co se člověka „týká“ (Angang) je „pravda bytí“ (Wahrheit des Seins). Určení „smrtelný“ chce říci, že člověk je ten, kdo stojí v pravdě bytí (Wahrheit des Seins).

Všechna doposud uvedená bližší určení toho, jak rozumět bytostnému určení člověka jako „smrtelného“, toho, kdo je „schopen smrti jako smrti“, však v sobě nesou jistou problematičnost. Spočívá v tom, že nedokážou ještě to, co se člověka „týká“ (Angang), to, co pro něj „má význam“, vyjádřit jednotně takovým způsobem, aby bylo možno myšlenkově vstoupit do konkrétnější vnitřní artikulace této jednoty. Kořenem této problematičnosti je to, že umožňují nahlédnout „Lichtung“, „Nichtung“, „Wahrheit“ jen zprostředkovaně - jako to „v souvislosti s čím“, „v opozici k čemu“, „v protikladu k čemu“ má pro nás bytí význam -, nikoli však bezprostředně. K tomu je zapotřebí nalézt dostatečně nosný a artikulačně bohatý „princip“ umožňující jednotně a zároveň konkrétně zahrnout a proartikulovat onu pro předchozí filozofii elementární a dále nedotazatelnou či jen vnějšně zprostředkovatelnou (dialektika) diferenci „bytí - nic“. Nalezení tohoto „principu“ je základním Heideggerovým teoretickým výdobytkem. Je to „čas myšlený jako bytí“ čili „bytí myšlené jako čas“.

Co tento podivuhodný výraz „čas myšlený jako bytí“ - výraz, který je základním významovým obsahem pojmu Ereignis - znamená a v jakém smyslu je „principem“ umožňujícím jednotně a artikulovaně předvést povahu a vnitřní strukturu „doteku“ (Angang), v tomto pouhém zamyšlení pro srozumitelnost jen naznačíme: To, co jest a není, můžeme chápat jako to, co jest, bylo a (již) není, bude a (ještě) není, bylo, jest a bude, jest, nebylo a nebude, ... atd. Čas, pokud ho myslíme nikoli jen jako trvání (Dauern), nýbrž respektujeme též tu jeho stránku, že je vrstevnatostí významů (bylo, jest, bude, ...) v nichž se nás týkají věci- tzn. jako prodlévání (Verweilen), je principem, který je s to jednotně a artikulovaně vyjádřit to, co známe jen jako opozici bytí-nic.

Proto a v tomto smyslu tím, co se člověka „týká“ je extaticky rozuměný čas³⁹). Určení „smrtelný“ chce říci, že člověk je ten, koho se „týká“ extaticky rozuměný čas. Toto vymezení „smrtelného“ zaznívá v přednášce Zeit und Sein. Podle ní je „smrtelný“ ten, kdo stojí v nitru dotyku s extaticky se „dějící“ časovostí.⁴⁰)

Jak ovšem konkrétně rozumět člověku, máme-li mu rozumět od „významové hry“ (Zuspiel) časovacích extází? Jednotlivé významové vrstvy této „významové hry“ sledovala dnes ukončovaná série šesti „filosofických zamyšlení“. Jako svůj první krok vykonala určení jako nejzazšího horizontu smyslu zkoumání člověka v jeho lidství „dění dotyku (Angang) člověka a toho, co bylo, jest a bude“.⁴¹)

Poznámky:

- 1) Toto zamyšlení navazuje na úvahu „Transcendence a úzkost“, in Lidé města ... Její znalost předpokládá.
- 2) Sr. Heidegger M.: Gesamtausgabe, Bd. 5, Klostermann, Frankfurt am Main, 1977, s. 94 a pozn. 11, s. 112.
- 3) Sr. Heidegger M.: Gesamtausgabe, Bd. 9, Klostermann, Frankfurt am Main, 1976, s. 333 a aj.
- 4) Sr. Heidegger M.: Gesamtausgabe, Bd. 79, Klostermann, Frankfurt am Main, 1994, s. 17 - 18.
- 5) Sr. Heidegger M.: Vorträge und Aufsätze, Neske, Pfullingen, 1954, s. 150.
- 6) „Insgleichen ist mit „Animal“ (ZOOON) bereits eine Auslegung des „Lebens“ gesetzt, die notwendig auf einer Auslegung des Seienden als ZÓÉ und FÝSIS beruht, innerhalb deren das Lebendige rescheint. Außerdem aber und vor allem anderen bleibt endlich einmal zu fragen, ab überhaupt das Wesen des Menschen, anfänglich und alles voraus entscheidend, in der Dimension der Animalitas liegt.“ Heidegger: GA, Bd. 9, s. 323.

7) „Die Sterblichen sind die Menschen. Sie heißen die Sterblichen, weil sie sterben können. Sterben heißt: den Tod als Tod vermögen.“ Heidegger, M.: GA, Bd. 79, s. 17. Sr. též Vorträge und Aufsätzen, s. 150.

8) „Nur der Mensch stirbt. Das Tier verendet,“ upozorňuje Heidegger (GA, Bd. 79, s. 17) a později tvrdí explicitně: „Die Sterlichen nennen wir jetzt die Sterblichen - nicht, weil ihr irdisches Leben endet, sondern weil sie den Tod als Tod vermögen.“ (tamtéž, s. 18).

9) Sr. např. Heidegger, M.: GA, Bd. 9, s. 369.

10) „Da-sein heißt: Hineingehaltenheit in das Nichts.“, Heidegger, M.: GA, Bd. 9, s. 115.

11) „Denn es könnte so stehen, daß sich das, was den Menschen als Menschen auszeichnet, gerade aus dem bestimmt, was wir hier zu bedenken haben: der Mensch, der von Anwesenheit Angegangene, der aus solchem Angang selber auf seine Weise Anwesende zu allem An- und Abwesenden.“ Heidegger, M.: Zur Sache des Denkens, Niemeyer, Tübingen, 1969, s. 12 (dále jen ZuS).

12) Sr. Heidegger M.: Gesamtausgabe, Bd. 65, Klostermann, Frankfurt am Main, 1994, s. 375 (dále jen Beiträge).

13) „Der Tod ist der Schrein des Nichts, dessen nämlich, was in aller Hinsicht niemals etwas bloß Seiendes ist, was aber gleichwohl west, nämlich als das Sein selbst. Der Tod, als der Schrein des Nichts, birgt in sich das Wesende des Seins. Der Tod ist als der Schrein des Nichts das Gebirg des Seins.“ Heidegger: GA, Bd. 79, s. 18. Sr. též Vorträge und Aufsätzen, s. 177.

14) Přednáška „Das Ding“ ve verzi Vorträge und Aufsätzen, s. 177.

15) Sr. pozn. 10.

16) I. Chvatík překládá „odmítavé odkazování“ (M. Heidegger, Co je metafysika?, str. 53), B. Baumann „odmítající poukazování“ (M. Heidegger: Co je metafysika?, in: Listy, 3, 1947, s. 382).

17) Jak to odpovídá vágnímu každodennímu rozumění věci jako „něčemu“, tzn. čemusi, co má charakter určitosti, obsažnosti (res), a „potud“ či „také“ „jsoucnu“, tzn. tomu, co jest (ens). K tomuto rozlišení srv. např. již M. Heidegger, Die Grundprobleme der Phänomenologie, in: týž, Gesamtausgabe, XXIV, str. 118 - 119. V tematizované přednášce samé distinkce výrazně fixována pozn. a) k 5. vyd., str. 114 jako rozlišení „das Seiende für sich“ - „das Sein des Seienden“ (srv. pozn. 13).

18) „Geschieht im Dasein des Menschen ein solches Gestimmtsein, in dem er vor das Nichts selbst gebracht wird? Diese Geschehen ist möglich und auch wirklich - (...) - nur für Augenblicke in der Grundstimmung der Angst.“ Co je metafysika?, s. 111.

19) „Diese im Ganzen abweisende Verweisung auf das entgleitende Seiende im Ganzen, als welche das Nichts in der Angst das Dasein umdrängt ist das Wesen des Nichts: die Nichtung.“ Tamt. str. 114. Interpretující závorky vložil L. B.; „a“ je odkaz na důležitou Heideggerovu poznámku v exempláři 5. vyd.: „ab-weisen: das Seiende für sich; ver-weisen: in das Sein des Seienden“.

20) Co do svého „ontologického statutu“ je, jak známo, (srv. již Bytí a čas, § 40 aj.) úzkost význačným nalézáním se (Befindlichkeit) a v tomto smyslu „náladou“ (Stimmung), „naladěností“ (Gestimmtsein) (srv. tamt., § 29; Co je metafysika?, str. 47 - 49 aj.), tedy tím, co bylo klasicky interpretováno jako „pocity“ (Gefühle).

21) „Dieses Wegrücken des Seienden im Ganzen, das uns in der Angst umdrängt, bedrängt uns. Es bleibt kein Halt. Ei bleibt nur und kommt über uns - (...) - dieses ‚kein‘.“ Co je metafysika?, str. 112, proL. L. B.

22) „In der Angst wird das Seiende im Ganzen hinfällig.“ Tamt., s. 113.

23) V tematizované přednášce má podobu „zodpovězení otázky“ předcházejícího upozornění: „Die für unsere Absicht zunächst allein wesentliche Antwort ist schon gewonnen, wenn wir darauf achthaben, daß die Frage nach dem Nichts wirklich gestellt bleibt. Hierzu wird verlangt, daß wir die Verwandlung des Menschen in sein Da-sein (...) nachvollziehen ...“ Tamt., s. 113.

24) „Das Seiende wird doch durch die Angst nicht vernichtet, um so das Nichts übrigzulassen.“ Tamt.

25) Tamt.

26) „Alle Dinge und wir selbst versinken in eine Gleichgültigkeit. Dies jedoch nicht im Sinne eines bloßen Verschwindens, sondern in ihrem Wegrücken als solchem kehren sie sich uns zu.“ Tamt., str. 112, prol. L. B. (a: 5. Aufgabe 1949: das Seiende spricht nicht mehr an).

27) „Die Abweisung von sich ist aber als solche das entgleitenlassende Verweisen auf das versinkende Seiende im Ganzen.“ Tamt., str. 114, prol. L. B.

28) Proto „nic-zpřístupňující“ nejsou „naladěnosti“ podávající jsoucí v celku - v tematizované přednášce „Nuda“ a „zamilovanost“. Srov. tamt., s. 110.

29) Tento ohled úzkosti je již dlouho teoreticky jasně viděn a vypracován: „Den Begriff Angst findet man fast nie in der Psychologie behandelt; ich muß deshalb darauf aufmerksam machen, daß er von Furcht und ähnlichen Begriffen ganz und gar verschieden ist, daß sie sich auf etwas Bestimmtes beziehen, während die Angst die Wirklichkeit der Freiheit als Möglichkeit für die Möglichkeit ist.“ S. Kierkegaard, Der Begriff Angst, Meiner, Hamburg 1984, s. 42.

30) V úzkosti se (Selbst) nalézám (Befindlichkeit) jen jako ten, komu je úzko: „Darin liegt, daß wir selbst - diese seienden Menschen - inmitten des Seienden uns mitentgleiten. Daher ist im Grunde nicht ‚dir‘ und ‚mir‘ unheimlich, sondern ‚einem‘ ist es so.“ Co je metafyzika?, s. 112

31) „Die Unbestimmtheit dessen jedoch, wovor und worum wir uns ängstigen, ist kein bloßes Fehlen der Bestimmtheit, sondern die wesenhafte Unmöglichkeit der Bestimmbarkeit.“ Tamt., s. 111.

32) „Das Nichten ist kein beliebiges Vorkommnis, sondern als abweisendes Verweisen auf das entgleitende Seiende im Ganzen offenbart es dieses Seiende in seiner vollen, bislang verborgenen Befremdlichkeit als schlechthin Andere - gegenüber dem Nichts.“ Tamt., s. 114

33) Tamt., s. 114. Srov. s. 115: „Das Nichts gibt nicht erst den Gegenbegriff zum Seienden her, sondern gehört ursprünglich zum Wesen (Wesen: verbal; Wesen des Seins) selbst.“

34) Sr. pozn. 14).

35) „In der hellen Nacht des Nichts der Angst ersteht erst die ursprüngliche Offenheit des Seienden als eines solchen: daß es Seiendes ist und nicht Nichts.“ Heidegger, GA, Gb. 9, s. 114. Heidegger později obraz „zářné noci“ spojuje s Hölderlinovým výrazem „heilige Nacht“. Sr. např. Heidegger M., Gesamtausgabe, Klostermann, Frankfurt am Main, Bd. 4, s. 109 - 110.

36) Vysvětlení sr. in Heidegger, M.: Zollikoner Seminare, Protokolle-Gespräche - Briefe, hrsg. M. Boss, Frankfurt am Main, 1987, s. 229. Srov. též Trawny, P.: Martin Heideggers Phänomenologie der Welt, Albert, München, 1997, s. 58-59.

37) Čitelnost těchto řádků a pozdního Heideggerova uvažování též je do značné míry podmíněna schopností čtenáře vniknout do pozitivního významu negativních určení.

38) Od temporálního významu „pravdy“ (Wahrheit-Weilen-Währen) zde pro jednoduchost odhlédáme.

39) Tzn. čas rozuměný a explikovaný jako jednota prodlévání a trvání čili (významová) vrstevnatost (Geschichte) bytí.

40) Sr. „Ist der Mensch zunächst Mensch, um dann gelegentlich, d. h. zu irgend einer Zeit, die Zeit in Empfang zu nehmen und die Beziehung zu ihr aufzunehmen? Die eigentliche Zeit ist die ihr dreifältig lichtendes Reichen einigende Nähe von Anwesen aus Gegenwart, Gewesenheit und Zukunft. Sie hat den Menschen als solchen schon so erreicht, daß er nur Mensch sei kann, indem er innesteht im dreifachen Reichen und aussteht die es bestimmende verweigernd-vorenthaltende Nähe.: Heidegger M.: ZuS, s. 17.

41) Sr. zamyšlení „Dějinný původ určení člověka jako rozumného živočicha“, in Lidé města, ...

Ladislav Benyovszky